

*Л. В. Прасол*

*викладач вищої категорії*

*ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва  
Дніпровського державного технічного університету»  
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

*Є. О. Белка*

*викладач вищої категорії*

*ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва  
Дніпровського державного технічного університету»  
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

## **РОЗГЛЯД ПИТАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ БІНАРНОГО ЗАНЯТТЯ З ПРЕДМЕТІВ «ЕКОНОМІКА» І «ГЕОГРАФІЯ» ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО КУРСУ**

*Анотація.* Аналіз ефективності використання однієї теми, яка вивчається паралельно двома дисциплінами, показує, що знання теми, що вивчається, фактично базується на знаннях двох дисциплін, що поглиблює та вдосконалює знання студентів. А інноваційні форми і методи реалізації можуть залежати від досвіду вчителів.

*Ключові слова:* аналіз, ефективність, економіка, географія, бінарна професія.

**Актуальність теми дослідження.** Проблема глобалізації у всіх її проявах, аспектах і суперечностях, є однією з наріжних при вивченні і аналізі сучасних економічних процесів. Для більш глибокого вивчення проблеми, корисно буде об'єднати зусилля викладачів двох предметів, які розглядають це питання, а саме – «Економіки» і «Географії».

В той же час, інтеграція України в систему європейської економіки і економічної освіти примушує вносити значні зміни і пристосовуватись до нових вимог. У більшості країн Європейського Союзу студенти навчаються за програмами доволі вузької спеціалізації. Окрім того, вони повинні володіти загальними і професійними компетенціями. В українській системі освіти також ввели компетенції, але в різних економічних дисциплінах інколи зустрічаються повторення, вивчаються однакові теми. Тому виникли такі заняття, які проводять два викладачі – бінарні заняття, які дають змогу поглянути на одну й ту ж проблему під дещо різним кутом, можуть мати різні форми, методику проведення. А це, в свою чергу, робить їх інноваційними і актуальними.

**Дослідження проблеми.** Проблема інтеграції навчальних занять – бінарних уроків та зв'язків між предметами в процесі підготовки фахових молодших бакалаврів опрацьовувалась як викладачами-практиками, так і науковцями, зокрема Є. Глінською, І. Козловською, А. Коломійцем, Т. Литвиненко, Г. Максимовим, В. Максимовою, А. Подозьоровою, Б. Тітовою та ін.

**Мета статті** полягає в тому, щоби проаналізувати ефективність проведення бінарного заняття з двох загальноосвітніх дисциплін: «Географія» за 11 клас, і у відповідному курсі «Економіки».

**Методологія дослідження** полягає у використанні наступних методів: аналітичного при аналізі правильного використання матеріалу, порівняльного при зрівнянні викладання теми в дисциплінах – «Економіка», а саме «Міжнародна економіка та її роль у зростанні добробуту людської спільноти світу» і «Географія» «Глобальна економіка» (розділ «Загальні суспільно-географічні закономірності світу»), верифікації при з'ясуванні правильності використання різних методів. Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні ефективності проведення бінарного заняття і полегшенні засвоєння матеріалу студентами.

**Ключові слова:** аналіз, ефективність, економіка, географія, бінарне заняття.

Поточний стан речей особливо вимагає використання нетрадиційних методів та форм організації навчання, в тому числі інтегрованих. Широке поле для цієї діяльності дає організація й проведення інтегрованих занять із предметів загальноосвітнього циклу. При цьому інтеграція повинна розглядатися не

лише з точки зору взаємозв'язків знань з навчальних предметів, але і як інтеграція технологій, методів і форм навчання.

Однією з форм інтерактивних технологій навчання є бінарне заняття. Слово «бінарний» походить від латинського «binarius», що означає «подвійний», тобто взаємодія двох викладачів – інтеграція знань з різних дисциплін.

Бінарне заняття – нестандартна форма навчання з реалізації міжпредметних зв'язків. Це творчість двох педагогів, яка переростає у творчий процес студентів та формує у них креативну компетентність [1].

Переваги такого заняття: забезпечуються міждисциплінарні зв'язки, створюється система знань і, головне, – розвиваються в студентів інтелектуальні, творчі, комунікативні здібності та ініціатива [2].

В підручнику «Світова економіка та міжнародні економічні відносини» відзначається, що в «сучасних умовах інтернаціоналізації економіки, виходу за національні кордони людського та фінансового капіталу, торгівлі товарами та послугами і формування глобальних ринків вирішального значення для будь-якої держави набуває наявність економічної культури громадян, усвідомлення ними сутності, законмірностей та причинно-наслідкових зв'язків, що лежать в основі міжнародних економічних відносин у глобальному інформаційному суспільстві» [5].

А якщо розглядати питання з тієї точки зору, що «географія – це доля», то можна визначити, що географічне положення значно впливає на формування регіональних ринків, взаємозв'язків між ними, міграційні потоки, структуру економіки окремих країн, регіонів і взаємозв'язків між цими регіонами, тобто формує, враховуючи прискорення соціальних і економічних процесів на сучасному етапі, глобальну економічну систему [2].

Але розгляд питання глобалізації стає зараз все більш проблемним.

Ця тема, як вже було сказано, займає важливе місце і в курсі «Географія» за 11 клас, і у відповідному курсі «Економіки».

В обох курсах доводиться думка, що глобалізація – це магістральний процес соціально-економічного і історичного розвитку людства. Можливо й так, але останнім часом спостерігаються і зворотні тенденції.

Корисною здається спроба розібратися з проблемою за допомогою інтегрованого заняття!

Мета заняття – формування у студентів розуміння сучасної теорії міжнародної економіки, законів і принципів її розвитку, набуття навичок аналізу процесів і тенденцій у галузі міждержавного економічного спілкування.

Вивчаючи тему, студенти знайомляться з суттю міжнародних економічних відносин, принципами міжнародної економіки, основними її моделями; набувають вмінь оцінювати економічне, політико-правове, соціально-культурне середовище міжнародної економіки; аналізувати процеси міжнародного розподілу праці, спеціалізації та кооперування, регулювання міжнародної торгівлі; розуміти причини міжнародного руху капіталу, технологій, робочої сили, світову валютну систему і міжнародні розрахунки, види і форми міжнародного бізнесу, порядок створення і функціонування спільних підприємств; використовувати одержані знання в умовах зовнішньоекономічної діяльності України, виходячи з цілей і завдань її інтеграції у сучасну систему світових господарських зв'язків [3].

Одною із форм проведення такого заняття можна використати рольову гру під умовною назвою «Зустріч у Давосі». Студентам після опанування теоретичного матеріалу пропонується самостійно обрати країну, яку вони будуть представляти на «Зустрічі». Для цього вони повинні зібрати весь матеріал по темі заняття, але конкретно для країни, яку вони будуть представляти. При цьому студент повинен розглянути як «плюси» так і «мінуси» процесів глобалізації, провести аналіз поточної ситуації для розвитку економіки «своєї» країни, представити презентацію, зробити висновки і пропозиції. Окремо хотілося б, щоб вступне слово студент міг зробити англійською мовою (привіт викладачам іноземних мов!). До речі, тоді бінарне заняття стає «троїстим союзом».

Наприклад, з яких позицій розглядати Китай? Він, ясна річ, визнав незалежність України ще 27 грудня 1997 року і залишається, поки що, «світовою майстернею», але його ставлення до російської агресії і кризові явища в самій економіці Китаю, значно змінюють уявлення про цього світового «важковика».

І взагалі, події останніх двох років призвели до значної сегментації глобальної економіки, поділу держав (і відповідно, їх економік) на країни «ринкових демократій» і «ринкових диктатур» (в чому велика відмінність від попередніх часів Холодної війни). А при тому, «ринкові диктатури» – це нерідко держави, які є важливими в сенсі забезпечення світової економіки енергоресурсами і мінеральними ресурсами. Для прикладу можна навести Росію і Саудівську Аравію.

А повертаючись до Китаю слід відмітити поєднання жорсткого державно-адміністративного управління (здавна традиційного для цієї країни) і ринкових механізмів функціонування економіки, що, поряд з наявністю великої кількості вільних робочих рук, вивели цю державу на лідерські позиції в світі.

Активна боротьба КНР за «місце під сонцем», її намагання створити за допомогою економічних механізмів (і не тільки) власну сферу впливу по всьому світу і призводить до розриву низки старих економічних зв'язків, які були фундаментом глобальної економіки. Так зростає вплив Китаю на "нафтові монархії" Близького Сходу, проблемним стає вплив провідних економік світу на нафтові ціни тощо. Глобальна світова економіка значною мірою «закуклоється», зростає роль регіональних ринків.

На нашу думку, так ми повинні пояснювати ситуацію, яка склалася на поточний момент студентам.

В той же час, як студенти можуть відобразити місце КНР на сучасній економічній і геополітичній мапі світу в процесі рольової гри? Вважаємо, що використовуючи знання матеріалу з «Всесвітньої історії», а саме:

Представниця (ник) Китаю:

«Ми пережили «століття ганьби», коли мою країну роздирали на шматки імперіалісти всього світу, від росіян і японців, до німців і британців, а мій народ по всюди сприймався лише як дешева робоча сила. Наша рідна Комуністична партія очолила боротьбу з імперіалістами і, нарешті, перемогла. Потім ми багато, але даремно працювали, у часи відпочинку знищуючі мух та горобців, які теж, на деякий час стали нашими ворогами, але це не робило наше життя щасливішим, а наша країна все ніяк не могла знову стати Піднебесною!

А потім, в другій половині 1970-х, народилася «кішка, яка добре ловить мишей» і ми перестали звертати увагу на її «масть»».

Ми поєднали традиції нашої двотисячолітньої країни, вчення нашого «Великого кормчого» і принципи сучасної економіки.

І ми знову стаємо Піднебесною! Ми прагнемо повністю об'єднати країну (тайванські сепаратисти будуть переможені), ми не визнаємо всі угоди і договори, які були нам нав'язані у моменти нашої слабкості, ми самі визначаємо своїх друзів і ворогів, нав'язуючи «варварам» свої умови. Ми йдемо до вершини поступово, але впевнено і ніякі кризи нас вже не зупинять. На світовому рівні ми самі їх створюємо, у власних інтересах.

А тому, «Горе переможеним!»

Якщо ж розглядати питання з точки зору предмету «Економіка», то виступ студента (студентки) може виглядати так:

«Економіка Китаю на початку XIX ст. за своєю часткою у світовому валовому продукті за паритетом купівельної спроможності у 1,4 рази переважала у сукупності потенціалу всіх країн Західної Європи, у 2,1 рази – Індії, у 6,1 рази – Росії, у 10 раз – Японії, нарешті, у 18,3 рази – США. Китайці завжди вважали свою державу Середнім царством, Піднебесною. Представники династії Цін досить зверхньо ставилися до іноземців, у т.ч. до представників верхніх ешелонів влади зарубіжних держав.

Але, в той же час, як і більшість країн Азії, Піднебесна застигла в своєму політичному і соціальному розвитку у, так би мовити, «постсередньовіччі», що і зробило його ласою здобиччю європейських «хижаків» в середині XIX – першій половині XX століття.

З утворенням КНР відкрилася нова епоха відродження країни. Умовно цей період можна розділити на три етапи: 1949–1957 рр. (орієнтація на досвід і підтримку з боку СРСР); 1958–1978 рр. (курс на власну модель економічного розвитку); 1978 р. – по нинішній час (період реформ).

Поворотним моментом в історії країни став III пленум ЦК КПК XI – го скликання (18–22.12.1978 р.). Ден Сяопін, як головний ідеолог нової політики «реформ і відкритості», закликав всіляко сприяти приведенню виробничих відносин у відповідність із завданнями розвитку продуктивних сил, здійснення економічної модернізації, впровадження ринкових механізмів. Серед головних змін в китайській економіці за минулі роки можна відзначити наступні.

По-перше, помітно зросла економічна і сукупна міць країни. Якщо в 1952 р. ВВП Китаю склав 67,9 млрд. юанів, то в 2017-му – понад 82,7 трлн. Досить високими темпами здійснюється економічний розвиток країни. Упродовж 1989–2018 рр. середньорічний приріст китайської економіки становив 9,6%.

По-друге, дефіцит на ринку товарів і послуг перетворився в достаток.

За обсягами поставок основних видів промислової і сільськогосподарської продукції Китай зайняв лідируючі позиції в світі.

По-третє, змінилася структура власності.

По-четверте, зазнала змін інфраструктура і базові галузі виробництва.

По-п'яте, у зовнішній економіці здійснено поворот до всебічної відкритості. За масштабами зовнішньої торгівлі і використання іноземних інвестицій Китай вийшов на передові місця у світі. Загальний обсяг зовнішнього товарообігу в 2017 р. перевищив \$ 4 трлн.

По-шосте, населення КНР переходить від бідності до середнього достатку і просувається до всебічної середньої заможності. Середньодушові доходи підвищилися з менш ніж 100 юанів у 1949 р. до 15781 юаня в 2008р. і до 25974 юаня (\$ 4033) в 2017 р.

По-сьоме, стрімкий розвиток в Китаї отримали освіта, наука і техніка.

По-восьме, відбулися докорінні зміни в галузі охорони здоров'я, спорту, охорони навколишнього середовища та інших сферах, зміцнюється гармонійність економічного і соціального розвитку. Орієнтир 100-річного «марафону» КНР: наздогнати і перегнати Америку з використанням принципів інклюзивності.

Для цього вироблено відповідний механізм з використанням п'ятирічних планів. Місією розвитку держави є «велике відродження китайської нації». Йдеться про повернення до тих передових позицій на світовій арені, на яких Китай знаходився в кінці XVIII – початку XIX століття. Зрозуміло, що мова йде про реалізацію гасла «Наздогнати і перегнати Америку».

За Індексом інклюзивного розвитку Китай серед групи 78 країн, що розвиваються, в 2018 р. зайняв 26-е місце.

До 2035 р. Китай повинен піднятися до рівня країн-лідерів «інноваційного типу»; передбачається завершення «створення правової держави»; скоротиться розрив у рівні доходів; планується ліквідувати затяжну екологічну кризу. У рік «соціалістичної модернізації» показник ВВП на душу населення повинен скласти \$ 20 тис. порівняно з \$ 8,8 тис. в 2017 р. Саме через такий невисокий показник ВВП Китаю ще не вдалося досягти якості життя розвинених країн. На думку експертів, до 2027 р. Китай і США можуть помінятися місцями в списку найбільших економік світу. До 100-річного ювілею (2049 р.) Китай за сукупною національною могутністю та міжнародним впливом планує перетворитися на могутню світову державу. Особливий наголос при цьому робиться на реалізацію ініціативи «Один пояс, один шлях» як орієнтир на «Глобалізацію 2.0».

Сучасну історію КНР можна розглядати з позицій циклічності. Кожені з циклів орієнтовно триває близько 30 років. Перший з них (1949–1976 рр.) пов'язаний з ім'ям Мао Цзедуна, другий – з реформами Ден Сяопіна (1978–2010 рр.), на третій цикл (2010–2035 рр.) цілком може претендувати Сі Цзінпін. Відродження Великого шовкового шляху являє собою не що інше, як геополітичний і геоекономічний план побудови багатопольярного світу на основі відкритого, всеосяжного і взаємовигідного міжнародного співробітництва. Іншими словами, це не що інше, як «Глобалізація 2,0».

У 2018 р. підбивалися підсумки 5 років ініціативи. Нею охоплено близько 60% населення планети, що виробляє 1/3 глобального ВВП. Угоди про участь в ній підписали понад 100 країн і міжнародних організацій. Обсяг товарообігу між країнами склав \$ 5 трлн. КНР інвестувала в країни-учасниці ініціативи понад \$ 70 млрд., створено понад 200 тис. робочих місць. 50 китайських державних компаній реалізують в рамках ініціативи близько 1700 проектів.

Але багато з цих планів зруйновано в результаті пандемії ковіду і війною в Україні. Китаю все ще не вдалося відновити економіку до пандемії, і це, ймовірно, вплине на економіку у 2024 році.

Наступного року відновлення економіки Китаю навряд чи зможе досягти рівня, який існував до пандемії, а зростання ВВП сповільниться до 4,1% порівняно з прогнозованими 5,2% у 2023 році. Економісти Conference Board озвучили три головні проблеми, з якими економіка Китаю продовжуватиме боротися наступного року.

По-перше, це зниження незадоволеного попиту. Зростання споживання в третьому кварталі в Китаї було викликано стимулюванням попиту, і це знизиться в найближчі місяці, оскільки впевненість китайських споживачів у майбутньому залишається слабкою, і в даний час не спостерігається жодних подій, які могли б призвести до зміни настроїв. Громадяни Китаю, як і раніше, стурбовані своєю фінансовою безпекою та ринком праці, а також політикою Пекіна, яка перешкоджає витратам та заохочує обережні заощадження.

По-друге, спад на ринку нерухомості продовжиться. Найбільші китайські забудовники оголосили дефолт чи банкрутство, а спроби влади стабілізувати сектор нерухомості не мали ефекту. Аналітики Conference Board вважають, що китайські домогосподарства втратили довіру до нерухомості як каналу накопичення капіталу.

По-третє, закордонний попит на китайську продукцію може сповільнитися. Глобальний економічний спад у США та Європі – це також погана новина також для Китаю, попит на експорт якого в новому році продовжить знижуватися. Китай не зможе експортувати товарів у достатній кількості. Держава реалізує не

масштабні стимулюючі заходи, а лише поступові. Через низку глибоких структурних проблем будь-який величезний пакет економічних стимулів буде малоімовірним. Політика зі стимулювання зростання кредитування та інвестицій обмежена і вихід за її рамки може спровокувати ще більшу економічну неефективність, тому уряд Китаю утримується від ширшого спектру стимулюючих заходів. Також стало відомо, що доставка товарів морем до Європи суттєво здорожчає. З наступного року європейські судновласники будуть зобов'язані сплачувати «зелений» податок – викуповувати квоти на викидів судами CO<sub>2</sub>».

Так, з позицій двох предметів можна побудувати аналіз одного із світових економічних гігантів – Китайської Народної Республіки.

За таким же принципом в рольовій грі можна розглянути будь-яку країну чи регіон.

До речі, в умовах воєнного стану і постійних повітряних тривог, такі заняття можна проводити онлайн – конференцією на будь-якій онлайн-платформі де можна зібрати багато учасників.

**Висновки.** У світлі сучасних інтеграційних процесів заняття за темою знайомства з процесами міжнародної економічної інтеграції постає особливо актуально. Інтеграція є об'єктивною закономірністю розвитку сучасних відносин між державами. Міжнародна інтеграція є складним, суперечливим та неоднозначним процесом, однак водночас вона є і одним із засобів підвищення добробуту країн у результаті переходу до більш ефективного виробництва. Якщо проаналізувати різні погляди на сутність інтеграційних процесів, можна зробити висновок про те, що єдиної теорії міжнародної економічної інтеграції не існує. Кожна країна обирає власний унікальний шлях [6].

Більш того, інтеграційно-глобалізаційні процеси не мають однозначно спрямованого вектору розвитку і на визначених етапах, на кшталт сучасного, можуть спостерігатися і зворотні явища, викликані зростанням ролі нових світових гравців і їх намаганням перелаштувати світові соціально-економічні процеси під свої інтереси.

Таким чином, можна зробити висновки, що проведення бінарного заняття з цих споріднених тем різних дисциплін, містить в собі інноваційну складову і акумулює знання з економіки та географії. В процесі його проведення перед студентами – майбутніми фахівцями постає питання: який темп і зміст інтеграції більше підходять для нашої країни, що являє собою феномен інтеграції та дезінтеграції, глобалізації та деглобалізації, як економічної, соціальної та політичної категорії.

Крім того, при проведенні подібних занять студенти вчать бути керівниками і самі пропонують варіанти змін до законодавства, які, на їхню думку, підвищать ефективність української держави.

Так, це поки тільки спроби, але це свіже бачення проблем, які їм невдовзі прийдеться вирішувати. Тобто, бінарні заняття дають можливість розкрити творчий потенціал найбільш підготовлених і розумних здобувачів освіти.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Бінарні заняття [Електронний ресурс] / О.Ю. Красик. Режим доступу: oles.at.ua/statti/binarni\_uroki.doc
2. Зеленська Л. І. Науково-методичне забезпечення бінарних уроків географії та інших навчальних предметів у профільних класах [Електронний ресурс] / Л. І. Зеленська, Т.В. Черевко // Режим доступу: [http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna\\_osvita/vupysku/13/statti/zelenska.htm](http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/13/statti/zelenska.htm)
3. Інтегровані уроки як вид нестандартної організаційної форми навчання української мови [Електронний ресурс] / Ірина Кучеренко. Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/umlsh/2011\\_3/](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/umlsh/2011_3/)
4. Коломієць А. М. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції / А.М. Коломієць, Д.І. Коломієць // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – № 2. – С. 61–66.
5. Липак Г. Бінарне заняття – дієвий засіб формування професійної компетентності молодших спеціалістів / Г. Липак, О. Оробчук // Освіта. Технікуми, коледжі : навч.-метод. ж-л. – 2010. – № 2(26). – С. 27–28.
6. Рекомендації щодо підготовки методичних розробок. Відповідальний за випуск Стаценко О.В. – Кіровоград: НМЦ ПТО у Кіровоградській області, 2000.-48 с.
7. Тюріна В.О. Система пізнавальних задач як засіб формування пізнавальної самостійності студентів. Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів у контексті Болонського процесу: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції. – Чернівці, ЧНУ, 2005. – С. 193–196.

*L. Prasol, Ye. Belka. Consideration of the issue of globalisation processes on the example of a binary lesson in the subjects "Economics" and "Geography" of the general education course. – Article.*

*Summary. The analysis of the effectiveness of using one topic studied in parallel by two disciplines shows that the knowledge of the topic being studied is actually based on the knowledge of the two disciplines, which deepens and improves students' knowledge. The innovative forms and methods of implementation may depend on the experience of teachers.*

*Key words: analysis, efficiency, economy, geography, binary occupation.*